

مقایسه دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران

جلیل پورزرنگار^۱، فاطمه انتشاری^۲

^۱ کارشناس ارشد مدیریت ورزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

^۲ استادیار علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

ایمیل نویسنده مسئول:

jalilpourzarnegar@gmail.com

چکیده

افزایش بروز پرخاشگری در بین تماشاگران فوتبال، مورد توجه بسیاری از اساتید و متخصصین تربیت بدنی و ورزش قرار گرفته است. هدف این پژوهش، مقایسه دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران است. این تحقیق از نظر هدف به عنوان یک تحقیق کاربردی به شمار می رود و از نوع تحقیقات توصیفی است؛ از سوی دیگر تحقیق حاضر از آنجایی که به مطالعه ویژگی‌ها و صفات افراد جامعه می‌پردازد و وضعیت فعلی جامعه را در قالب چند صفت یا متغیر مورد بررسی قرار می‌دهد از نوع تحقیق توصیفی - پیمایشی است جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان می‌باشند که شامل مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان می‌باشند که در بازه زمانی از ابتدای اسفند ماه ۱۳۹۶ تا پایان تیر ماه ۱۳۹۷ مورد بررسی قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق به صورت خوشه‌ای طبقه‌بندی شده است و حجم نمونه بر اساس جدول مورگان است. روش اجرای تحقیق میدانی است و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است؛ همچنین ابزار پرسشنامه محقق ساخته مورد استفاده قرار گرفته، مورد تایید اساتید مدیریت ورزشی قرار گرفته و روایی آن تایید شده و میزان پایایی ابزار گردآوری داده‌ها نیز با استفاده از آلفای کرونباخ بصورت کلی ۰/۸۹ درصد محاسبه شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نمونه آماری، از توصیف آماری متغیرهای تحقیق و روش‌های آمار استنباطی استفاده می‌شود. این تحقیق از نظر نوع روش از نوع تحلیل کواریانس تک متغیره و چند متغیره و مقایسه‌ای T استیودنت مستقل می‌باشد و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، آزمون فرضیه‌ها و تعمیم نتایج به جامعه آماری از نرم افزار SPSS 23 استفاده شد نتایج پژوهش نشان داد که بین دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی‌داری وجود دارد، و همچنین بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران، و بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران، و بین دیدگاه داوران فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران، نیز تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در انتهای این پژوهش نیز پیشنهاداتی جهت کاهش بروز رفتارهای پرخاشگریانه تماشاگران ارائه شده است.

واژگان کلیدی

پرخاشگری، تماشاگر، فوتبال، خشون

مقدمه

فوتبال در ایران به عنوان یک پدیده مدرن حدود پنجاه سال است که به شکل رسمی فعالیت خود را آغاز کرده است، اما در این مدت کوتاه جایگاه ویژه ای را در پر کردن اوقات فراغت مردم یافته و توانسته به تدریج به عنوان ورزش اول کشور بین نوجوانان و جوانان رواج پیدا کند تا تماشای فوتبال هم بین گروه های مختلف جامعه از جذابیت و اهمیت فراوان برخوردار شود (رحمتی، ۱۳۸۲). از مسائل مهمی که در دهه اخیر مورد توجه، اندیشمندان اجتماعی و جامعه شناسی قرار گرفته است، بررسی و تعیین علل، حوادث و رفتار های ناهنجار در فوتبال بوده است که جلوه هایی از آن در هنگام برگزاری مسابقات فوتبال در عرصه های ملی و بین المللی مشاهده می شود. رفتار هایی همچون اوباشگری، خشونت و پرخاشگری از مهمترین انواع رفتار های ناهنجاری است که در طی سال های گذشته تا به امروز در میادین ورزشی رخ داده است و خشونت و فوتبال - تحلیل جامع شناختی - تابعی از ویژگی های خرده فرهنگی تماشاگران، ساختار گروهی جماعت تماشاگر و وضعیت عناصر مداخله گر در میدان مسابقه است (عنبری، ۱۳۸۸). اصطلاح پرخاشگری به طیف وسیعی از رفتارهای متفاوت اشاره دارد. اما از این اصطلاح هنگام تشریح رفتار خشونت آمیز مانند جنگیدن و دعوا کردن استفاده می شود. بر اساس توافقی که بین روانشناسان ورزشی وجود دارد، پرخاشگری چنین بیان شده است: آمادگی برای ابراز خشم (شعبانی بهار و همکاران، ۱۳۸۶). پرخاشگری محصول ناکامی و عملی است که منجر به آسیب عمدی به دیگران می شود. این آسیب ممکن است در انواع شیوه ها پیاده شود و حتی متضمن آزارهای روانی نظیر تحقیر، توهین و فحاشی نیز شود. پرخاشگری به شیوه های متعددی ابراز می شود؛ گاهی اوقات به صورت خشم فرو خورده می شود و گاهی اوقات به طرف مردم دیگر و اشیای محیطی معطوف می شود. پرخاشگری رفتار هدفمندی است که جهت تحقیر شخصیت دیگران یا آسیب رساندن به آن ها صورت می پذیرد (Saduck, 2005)^۱. تحقیقات بسیاری درباره پرخاشگری و رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران فوتبال انجام گرفته است. بازیکنان فوتبال، مربیان و تماشاگران از منابع اصلی پرخاشگری هستند. نتایج پژوهش (Courakis, 1998)^۲، نشان داد نگرش منفی به هواداران تیم رقیب، اشتباهات داوری، نگرش تحریک آمیز پلیس به تماشاگران، تحریکات روزنامه های ورزشی و کسب شهرت و اعتبار مهمترین عوامل مؤثر در بروز خشونت گرایی هواداران تیم های ورزشی می باشند. (Ismail, 2014)^۳، نیز در پژوهشی اعلام نمود که آشکارترین نمونه رفتار خشونت آمیز بین طرفداران فوتبال، پدیده ای موسوم به اوباشگری است که امروزه به شکل نسبتاً سازمان یافته در کشورهای صاحب فوتبال به ویژه اروپا رواج دارد. در انگلستان هولیگان ها و در ایتالیا تیفوسی ها با عقاید تعصب آمیز و علائق دیوانه وار و بیمارگونه به وجودآورنده وقایع فاجعه آمیز بسیاری در ورزشگاه ها بوده اند. مطالعه جامعه شناختی (Wessels and Joseph, 2013)^۴، نشان داده است که ارتباط مستقیمی بین ورزش و جوامع صلح طلب که رفتار منفعلانه دارند و از ورزش به عنوان عاملی برای کاهش خشونت استفاده می کنند وجود دارد که این مسأله موجب ارتقاء ورزش می شود. در ایران نیز مطالعاتی در خصوص پرخاشگری و ناهنجاری های رفتاری تماشاگران در ورزشگاه ها انجام شده است که این پژوهش ها عمدتاً بر روی تیم های فوتبال انجام شده اند. شیخی و همکاران (۱۳۹۶)، تحقیقی با عنوان عصبانیت و خرابکاری در تماشاگران فوتبال و ارتباط آن ها با کیفیت خدمات در استادیوم های ورزشی انجام دادند و تحقیق آن ها نشان

۱. سادوک

۲. کوراکیس

۳. اسمایل

۴. وسلز و جوزف

دهنده وجود ارتباط معنی داری بین کیفیت خدمات در استادیوم های ورزشی و میزان خرابکاری و عدم وجود ارتباط معنی دار بین کیفیت خدمات در استادیوم های ورزشی و میزان عصبانیت از دیدگاه تماشاگران فوتبال بود. جلالی (۱۳۹۲)، تحقیقی با عنوان بررسی خشونت در تماشاچیان فوتبال شهر تهران و ارایه راه کارهایی برای کاهش آن انجام داد و نتایج تحقیق نشان می دهد که بین سن، ناکامی فرد، سیاست رسانه ای و جو ورزشگاه با خشونت رابطه معنی داری وجود دارد و فعالیت های آموزشی از طرف خانواده، آموزش و پرورش، رسانه ها، مطبوعات و فراهم آوردن امکانات لازم و شناسایی افراد خاطی و جلوگیری از ورود آن ها به ورزشگاه ها در کاهش رفتارهای پرخاشگرانه تماشاگران موثر است. رضانی نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، تحقیقی با عنوان تحلیل عاملی متغیرهای بروز پرخاشگری در تماشاگران از دیدگاه داوران فوتبال ایران انجام دادند و نتایج آن، عوامل مدیریت امکانات و خدمات، هیجان رسانه ای، نتیجه گرایی، مدیریت مکانی و زمانی مسابقات، رفتار اعضای تیم، نوع داوری، رفتار مربی و داور و حساسیت اجتماعی و سابقه رقابت را در بروز پرخاشگری تماشاگران موثر دانست. ابراهیم جان بزرگی (۱۳۹۰)، نیز در تحقیقی با عنوان عوامل روان شناختی موثر بر بروز رفتارهای تخریبی جمعی (مورد کاوی تماشاگران فوتبال) به این نتیجه رسید که بین احساس ناکامی، احساس گمنامی، پرخاشگری نهفته، عدم اعتماد به مسئولان و نگرش ضد اجتماعی افراد و آمادگی آنان برای انجام رفتارهای تخریبی، همبستگی معنی داری وجود دارد و این رابطه ها با استفاده از روش های آماری به دست آمده است. در پژوهش حاضر، پرخاشگری صرفاً به آن دسته از رفتارهای پرخاشگرانه ای اشاره دارد که در حوزه ورزش و در ارتباط با مسابقات ورزشی رخ می دهد و خارج از ضوابط و مقررات حاکم بر میدانی ورزشی صورت می پذیرد که بر ساختار ورزش و سیستم عملکردی آن پیامدهای سوء و منفی می گذارد. نظر به اهمیت شناخت مبانی نظری خشونت و پرخاشگری در ابعاد مدیریتی، روا نشناسی و جامعه شناسی و با توجه به تحقیقات انجام شده در این زمینه، به توضیح چند نظریه راجع به آن می پردازیم.

ادبیات پژوهش

گروه ها و افراد هر جامعه ای به ارزش های گوناگونی پایبندند، ارزش های رایج و مرسوم یک جامعه گاه ممکن است در رویارویی و معارضه با یکدیگر قرار گیرند. ورزش دنیای کوچکی است که ارزش های اجتماعی ویژه ای را منعکس می کند. تجلی ارزش ها از طریق ورزش نشان دهنده نقش حائز اهمیت آن در جامعه است. ورزش در حکم نهادی اجتماعی با سطوح متعدد و فراوانی از روابط اجتماعی ارتباط دارد و بر عناصر گوناگونی مانند پایگاه اجتماعی، روابط قومی و نژادی، پوشش، زبان و ارزش های اجتماعی مردم تأثیر می گذارد. در عصر حاضر، ورزش به بخش مهمی از زندگی اجتماعی و فرهنگی مردم تبدیل شده است. هر چه زمان می گذرد اقبال عمومی مردم جهان نسبت به فوتبال فزونی می یابد. در این میان سهم جوانان و نوجوانان در گرایش به سوی این ورزش، چه از نظر داخل شدن در متن آن و چه لذت بردن از تلاش بازیکنان در زمین و حضور در جمع تماشاگران از ورزش های دیگر بیشتر بوده و به همین دلیل است که در کشورهای مختلف جهان، مؤلفین و مفسرین بسیاری در مورد این ورزش، کتب، مقالات، سالنامه ها، قوانین و تشریح شیوه های گوناگون را به طرق مختلف منتشر کرده و هر چه بر عمر فوتبال افزوده می شود، تجزیه و تحلیل های بیشتری درباره پیدایش و رواج این ورزش صورت می گیرد (نور علی وند و همکاران، ۱۳۸۸). شاید اگر تماشاچی را از رقابت های ورزشی حذف کنیم، کسی حاضر به رقابت نباشد و در نتیجه تمام مسائل حاشیه ای آن نیز از بین خواهد رفت و بین سن، ناکامی فرد، سیاست رسانه ای و جو ورزشگاه با خشونت رابطه معنی داری وجود دارد و فعالیت های آموزشی از طرف خانواده، آموزش و پرورش، رسانه ها، مطبوعات و فراهم آوردن امکانات لازم و

شناسایی افراد خاطی و جلوگیری از ورود آن‌ها به ورزشگاه‌ها در کاهش رفتارهای پرخاشگرایانه تماشاگران موثر است (جلالی، ۱۳۹۲)؛ همچنین هیجان، فاکتور بنیادینی است که فوتبال را از دیگر اقسام تفریحی و سرگرم کننده متمایز می‌سازد. پیش بینی ناپذیر بودن فوتبال محوری ترین مؤلفه برای هیجان بخشیدن به این ورزش است، پارامتری که خود در جامعه پست مدرن به عنوان رکنی بنیادین شناخته می‌شود و باعث بروز رفتارهای پرخاشگرایانه در تماشاگران می‌گردد؛ پس باید به عواملی که باعث بروز پرخاشگری تماشاگران فوتبال می‌شود توجه بیشتری نمود و با رفع این عوامل و کاهش رفتارهای نابهنجار تماشاگران، حضور آن‌ها را برای تماشای مسابقات فوتبال در ورزشگاه‌ها به حداکثر رسانید. نظر به اهمیت شناخت مبانی نظری خشونت و پرخاشگری در ابعاد مدیریتی، روا نشناسی و جامعه شناسی و با توجه به تحقیقات انجام شده در این زمینه، به توضیح چند نظریه راجع به آن می‌پردازیم:

نظریه روانکاوی درباره پرخاشگری

بر اساس نظریه روانکاوی فروید بسیاری از اعمال آدمی را غریزه‌ها، به‌ویژه غریزه جنسی تعیین می‌کند. وقتی مانعی در تجلی غرایز پیش بیاید، سائق پرخاشگری سر برمی‌آورد. بعدها نظریه‌پردازان مکتب روانکاوی این فرضیه ناکامی - پرخاشگری را گسترش دادند و ادعا کردند هرگاه کسی در تلاش برای دستیابی به هدفی ناکام بماند، سائق پرخاشگری فعال می‌شود و این نیز به نوبه خود رفتاری را برای آسیب زدن به خود یا شیء منبع ناکامی برمی‌انگیزد (اتکینسون و همکاران، ۲۰۰۰؛ ترجمه براهنی و همکاران، ۱۳۸۵).

نظریه کردارشناسی درباره پرخاشگری

هرچند امروزه دیگر غریزه مرگ از نظر روانکاوان معاصر با تردید مواجه شده؛ لیکن ایده اصلی آن به سایر دیدگاه‌های دیگر نیز سرایت کرده است. لورنز مدعی است بشر ماهیتی معقول از خشونت را در خود دارد. لورنز به تفصیل بیان می‌کند که رفتار، اصولاً بیش از آنکه تابع شرایط محیطی باشد محصول سوانق درونی بوده و صرفاً در بستر محرک‌های محیطی جریان می‌یابد. پرخاشگری نیز از این جنبه تحلیل می‌شود. به دلیل خودکاری غریزه پرخاشگری در سیستم نورون‌ها، خشونت می‌تواند بدون وجود محرک‌های درونی نیز از طریق تراکم مادی یا عینی مجزا از سیستم نورون نیز شکل بگیرد. بررسی ابعاد در تحلیل پرخاشگری از نظر لورنز اهمیتی درخور توجه دارند چرا که به اعتقاد او «تمدن فعلی اشاره بر تعداد وسیعی از سوانق پرخاشگرانه وی دارد»، (لورنز، ۱۹۶۶؛ به نقل از برکوویتز؛ ترجمه فرجاد و محمدی اصل، ۱۳۸۳).

نظریه یادگیری اجتماعی درباره پرخاشگری

نظریه یادگیری اجتماعی بندورا، به تعامل اجتماعی آدمیان توجه دارد، اما ریشه‌های آن را باید در بررسی‌های مکتب رفتارگرایی در زمینه یادگیری آن‌ها جستجو کرد. سر و کار این مکتب با شکل‌هایی از رفتار است که از آدمیان در پاسخ به شرایط محیط سر می‌زند. بعضی رفتارهای اجتماعی ممکن است تقویت شوند در حالی که برخی دیگر ممکن است پیامد نامطلوبی داشته باشند. آدم‌ها از طریق فرآیند افتراقی سرانجام موفق‌ترین الگوهای رفتاری را برمی‌گزینند. نظریه یادگیری اجتماعی با رفتارگرایی ناب این تفاوت را دارد که بر فرآیندهای شناختی تأکید می‌کند. با چنین تأکیدی بر نقش یادگیری، جای شگفتی نیست که در نظریه یادگیری اجتماعی مفهوم پرخاشگری به عنوان سائق ناشی از ناکامی، مردود شناخته شده و نظیر هر رفتار دیگری، پاسخی آموخته شده محسوب گردد. پرخاشگری ممکن است از راه مشاهده یا تقلید آموخته شود و هرچه بیشتر تقویت شود احتمال وقوع آن بیشتر می‌شود (اتکینسون و همکاران، ۲۰۰۰؛ ترجمه براهنی و همکاران، ۱۳۸۵).

نتایج به دست آمده از تحقیقات بالا نشان می دهد که با توجه به تعامل فرآیندهایی مانند پرخاشگری در حیطه فضاهای ورزشی با سایر فرآیندهای اجتماعی، شناخت عوامل مؤثر در شکل گیری این چنین رفتارهایی از منظر مدیریت ورزشی حائز اهمیت است. جنبه حائز اهمیت دیگر این است که در بین مباحث و مقوله هایی که در ورزش قابل بحث و تأمل هستند، پرخاشگری تماشاگران رویدادهای ورزشی، به ویژه رقابت های فوتبال، همواره به عنوان یک پدیده اجتماعی مهم مورد توجه بوده است. با توجه به تحقیقات انجام شده در زمینه پرخاش و بروز پرخاشگری و متناقض بودن نتایج تحقیقات مختلف، و با توجه به افزایش روز افزون میزان پرخاشگری در میان هواداران فوتبال کشورمان، به نظر می رسد انجام تحقیقات جدیدی در این زمینه ضروری باشد تا راهکارهایی جهت کاهش بروز پرخاشگری در میان تماشاگران رویدادهای ورزشی ارائه شود؛ از این رو در این پژوهش به مقایسه دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل مؤثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران پرداخته می شود و پاسخ نهایی برای این پرسش ها بیان می شود که، عوامل مؤثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران از دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان چیست؟ تأثیر رفتار مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان بر اعمال رفتار خشونت آمیز تماشاگران چقدر است؟

روش شناسی تحقیق

دست زدن به رفتارهای پرخاشگرانه و تخریبی تماشاگران فوتبال و شرکت در مراسم جشن و پایکوبی و شادمانی جمعی هواداران فوتبال در ورزشگاه ها یا خارج از آن پس از شکست یا پیروزی تیم مورد علاقه حکایت از آن دارد که در کشور ما احتمالاً شرایطی ایجاد نشده است تا تماشاگران هیجانانگیز خود را کنترل نمایند و به دور از هرگونه تنش و درگیری، به تشویق تیم مورد علاقه خود بپردازند. در این قسمت از پژوهش به نحوه چگونگی جمع آوری اطلاعات پرداخته ایم و اطلاعاتی پیرامون روش پژوهش و مراحل اجرای آن، جامعه آماری، نمونه های آماری، روش انتخاب نمونه ها، متغیرهای پژوهش و ابزار اندازه گیری ارائه می شود. همچنین چگونگی جمع آوری اطلاعات مربوط به اندازه گیری های اولیه مورد بررسی قرار می گیرد و روش آماری مورد استفاده ارائه می شود. این تحقیق از نظر هدف به عنوان یک تحقیق کاربردی به شمار می رود. تحقیق حاضر از نوع تحقیقات توصیفی است و تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش هایی است که هدف آن توصیف کردن شرایط یا پدیده های مورد بررسی است؛ از سوی دیگر تحقیق حاضر از آنجایی که به مطالعه ویژگی ها و صفات افراد جامعه می پردازد و وضعیت فعلی جامعه را در قالب چند صفت یا متغیر مورد بررسی قرار می دهد از نوع تحقیق توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان می باشند که طی اعلام هیات فوتبال استان گیلان شامل مربیان (۵۳۰) نفر، داوران (۳۸۷) نفر و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان (۲۱۲۰) نفر می باشند که در بازه زمانی از ابتدای اسفند ماه ۱۳۹۶ تا پایان تیر ماه ۱۳۹۷ مورد بررسی قرار گرفتند. روش نمونه گیری در این تحقیق به صورت خوشه ای طبقه بندی شده است و حجم نمونه بر اساس جدول مورگان است. روش اجرای تحقیق میدانی و به صورت تکمیل پرسشنامه محقق ساخته است. پس از هماهنگی اداری از دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت و هیأت فوتبال استان گیلان، مراجعه به محل اسکان تیم های ورزشی صورت پذیرفت. در این پژوهش برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. پس از تایید روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط چند تن از اساتید مدیریت ورزشی، اقدام به توزیع پرسشنامه در میان عناصر نمونه مقدماتی شد. پس از سنجش پایایی متغیرها (آلفای کرونباخ) بر اساس داده های جمع آوری شده، پرسشنامه میان سایر عناصر جامعه آماری توزیع شد تا تعداد آن به مقدار تعیین شده برای اندازه نمونه برسد. پرسشنامه محقق ساخته با عنوان طرح پژوهشی عوامل مؤثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران فوتبال از ۲۵ سوال تشکیل شده است که دارای چهار بعد ساختاری، مدیریتی،

محیطی و فردی می باشد. گزینه های ۱ تا ۵ درباره عوامل ساختاری، گزینه های ۶ تا ۱۱ درباره عوامل مدیریتی، گزینه های ۱۲ تا ۱۹ درباره عوامل محیطی و گزینه های ۲۰ تا ۲۵ درباره عوامل فردی است. طیف مورد استفاده برای پاسخگویی به سوال های پرسشنامه تحقیق، طیف پنج گزینه ای لیکرت خواهد بود. طیف لیکرت مقیاسی مجموع و مرکب است و گزینه های پنج گانه از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) را در بر خواهد داشت. در تحقیق حاضر، از روش اعتبار یا روایی مفهومی استفاده شده است و سوالات پرسشنامه محقق ساخته متناسب با مبانی نظری و بر مبنای تحقیقات مشابه دیگر و با توجه به جزییات هر کدام از متغیرها تعریف شده و با متخصصان امر، اساتید مدیریت، در رابطه با سوالات پرسشنامه تبادل نظر و بررسی صورت گرفته است تا اعتبار روایی را تصحیح کنند و پرسشنامه اصلی بعد از مرحله تدوین، توزیع شده است و روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از اساتید مدیریت ورزشی مورد تأیید قرار گرفت. سپس پرسشنامه در بین ۳۰ نفر از پاسخ دهندگان بطور تصادفی پخش شد تا پایایی آن بطور مقدماتی تأیید شود و برای محاسبه قابلیت اعتماد، میزان پایایی ابزار گردآوری داده ها با استفاده از آلفای کرونباخ بصورت کلی ۰/۸۹ درصد محاسبه شد. فرم نهایی پرسشنامه به لحاظ تعداد و نوع سؤالات به نحوی تنظیم شد تا پرسشگران در زمان اجرای طرح و جمع آوری اطلاعات با مشکلات کمتری مواجه باشند. جهت تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده از نمونه آماری، از توصیف آماری متغیرهای تحقیق و روش های آمار استنباطی استفاده می شود. این تحقیق از نظر نوع روش از نوع تحلیل کواریانس تک متغیره و چند متغیره و مقایسه ای T استیونست مستقل می باشد. به این صورت که در ابتدا با استفاده از نرم افزار SPSS 23، متغیرهای مدل در قالب جداول و شاخص های آماری، توصیف گردیده و سپس جهت تجزیه و تحلیل داده ها، آزمون فرضیه ها و تعمیم نتایج به جامعه آماری از نرم افزار SPSS 23 استفاده شد. برای تهیه ادبیات موضوع نیز در پژوهش حاضر از مطالعات کتابخانه ای شامل مقالات لاتین و فارسی، کتب، مجلات، و اینترنت استفاده شده است.

یافته های تحقیق

در این پژوهش ویژگی های جمعیت شناختی جنسیت افراد نشان داد که مردان با ۶۸۷ نفر جمعیت، ۹۳/۵ درصد و زنان با ۴۸ نفر جمعیت ۶/۵ درصد از آزمودنی ها را تشکیل می دهند. همینطور مد (نما) نشان می دهد که بیشتر آزمودنی ها مرد هستند، در ویژگی های جمعیت شناختی سن افراد، ۲۶/۹ درصد از افراد دارای سن ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳۵/۹ درصد دارای سن ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۲/۳ درصد دارای سن ۴۱ تا ۵۰ سال و ۴/۹ درصد افراد بیشتر از ۵۰ سال هستند همینطور مد نشان می دهد که بیشتر افراد در بازه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال می باشند. با توجه به نتایج بدست آمده از سطح تحصیلات نمونه ها مشخص شد که ۱۰/۳ درصد افراد دارای مدرک دیپلم، ۱۷/۷ درصد افراد دارای مدرک کاردانی، ۴۹/۲ درصد افراد دارای مدرک کارشناسی، ۲۰/۶ درصد افراد دارای مدرک کارشناسی ارشد و تنها ۲/۲ درصد افراد دارای مدرک دکتری بودند. مد نشان می دهد که بیشتر آزمودنی ها دارای مدرک کارشناسی هستند. ویژگی های جمعیت شناختی شغل افراد نیز نشان داد که ۳۵/۶ درصد از افراد مربی فوتبال، ۱۲/۷ درصد داور فوتبال، ۵۱/۷ درصد بازیکن حرفه ای فوتبال هستند. همینطور مد نشان می دهد که بیشتر افرادی که در این پژوهش شرکت نموده اند بازیکنان حرفه ای فوتبال بوده اند. ویژگی های جمعیت شناختی نمونه آماری در (جدول شماره ۱) مشخص گردیده است.

جدول شماره ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری

مد (نما)	درصد فراوانی	فراوانی	ابعاد	
مرد	۹۳/۵	۶۸۷	مرد	جنسیت
	۶/۵	۴۸	زن	
سال ۳۱ تا ۴۰	۲۶/۹	۱۹۸	۲۰ تا ۳۰ سال	سن
	۳۵/۹	۲۶۵	۳۱ تا ۴۰ سال	
	۳۲/۳	۲۳۶	۴۱ تا ۵۰ سال	
	۴/۹	۳۶	بیشتر از ۵۰ سال	
کارشناسی	۱۰/۳	۷۴	دیپلم	تحصیلات
	۱۷/۷	۱۳۳	کاردانی	
	۴۹/۲	۳۶۷	کارشناسی	
	۲۰/۶	۱۴۷	کارشناسی ارشد	
	۲/۲	۱۴	دکتری	
بازیکن حرفه ای فوتبال	۳۰/۶	۲۲۵	مربی فوتبال	شغل
	۲۳/۴	۱۸۰	داور فوتبال	
	۴۶	۳۲۹	بازیکن حرفه ای فوتبال	
جمع		۷۳۵		

۷ بین دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد: با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون F کوچکتر از ۰/۰۵ شده باشد، در آن صورت فرض تفاوت میانگین بین گروه ها تایید و در مقابل فرض یکسانی آماری آنها رد می شود یا به عبارتی مقدار آن که در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ و با اطمینان ۰/۹۹ درصد معنی دار است، نشان می دهد که تفاوت میانگین در بین دینفعان به لحاظ آماری معنی دار است. نتایج جداول زیر میانگین بین دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان را (مقایسه جفتی میانگین ها) گزارش می دهد، و سطح معنی داری کوچکتر از ۰/۰۵ روبروی هر جفت از گروه ها را نشان می دهد که تفاوت میانگین نمره در بین دو گروه مورد نظر معنی دار است. با توجه به نتایج می توان گفت بین دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان (مربیان و داوران و بازیکنان حرفه ای)، درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت آماری معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر فرض H1 مبنی بر اینکه بین دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد تایید می شود.

جدول شماره ۲. ANOVA

	مجموع مجذور میانگین	درجه آزادی	مجذور میانگین	F	Sig.
بین گروهی	۱۰/۹۴۱	۲	۵/۴۷۱	۱۲/۲۷۲	۰/۰۰۱
درون گروهی	۲۸۰/۳۹۱	۷۳۳	۰/۴۴۶		
کل	۲۹۱/۳۳۲	۷۳۵			

جدول شماره ۳. آزمون تعقیبی

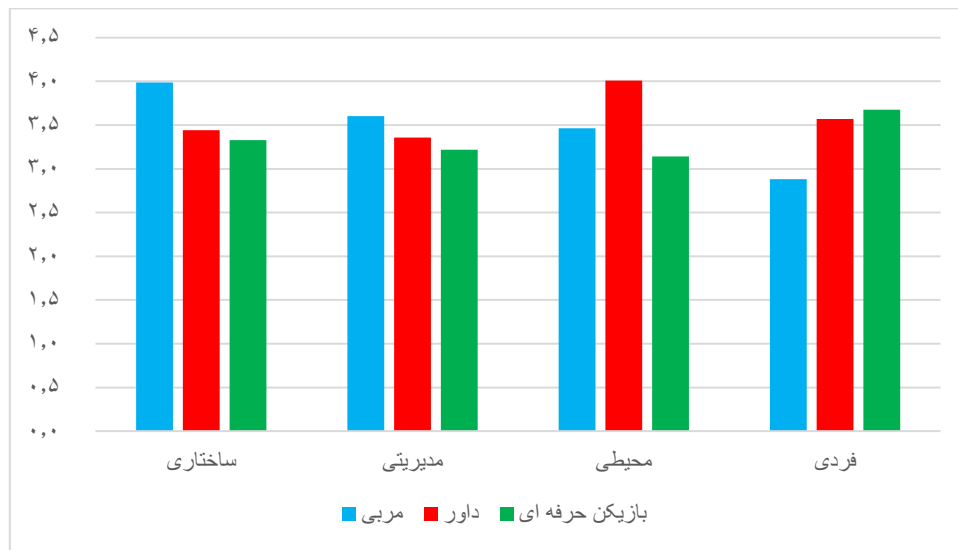
(I) Group	(J) Group	Mean	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
مربی		Difference (I-J)				
	داور	-۰/۴۲۰۳۸	۰/۰۸۶۹۱	۰/۰۰۱	-۰/۵۹۱۰	-۰/۲۴۹۷
	بازیکن	-۰/۱۶۷۲۲	۰/۰۵۷۸۳	۰/۰۰۴	-۰/۲۸۰۸	-۰/۰۵۳۷
داور		Difference (I-J)				
	مربی	۰/۴۲۰۳۸	۰/۰۸۶۹۱	۰/۰۰۱	۰/۲۴۹۷	۰/۵۹۱۰
	بازیکن	۰/۲۵۳۱۶	۰/۰۸۳۲۸	۰/۰۰۴	۰/۰۸۹۶	۰/۴۱۶۷
بازیکن		Difference (I-J)				
	مربی	۰/۱۶۷۲۲	۰/۰۵۷۸۳	۰/۰۰۴	۰/۰۵۳۷	۰/۲۸۰۸
	داور	-۰/۲۵۳۱۶	۰/۰۸۳۲۸	۰/۰۰۱	-۰/۴۱۶۷	-۰/۰۸۹۶

در مقایسه دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان (مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای) درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران، ملاحظه گردید که از دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان به ترتیب عوامل ساختاری، مدیریتی، محیطی و فردی در پرخاشگری تماشاگران موثر است و عوامل ساختاری بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل فردی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه داوران فوتبال استان گیلان به ترتیب عوامل محیطی، فردی، ساختاری و مدیریتی در پرخاشگری تماشاگران موثر است و عوامل محیطی بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل مدیریتی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد؛ همچنین از دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان به ترتیب عوامل فردی، ساختاری، مدیریتی و محیطی در پرخاشگری تماشاگران موثر است و عوامل فردی بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد.

جدول شماره ۴. رتبه بندی مقایسه دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران

انحراف استاندارد				میانگین				
فردی	محیطی	مدیریتی	ساختاری	فردی	محیطی	مدیریتی	ساختاری	
۱,۱۰۵۵۱	۰,۷۸۵۹۲	۰,۹۶۹۸۶	۰,۶۶۹۰۸	۲,۸۸۰۰	۳,۴۶۴۴	۳,۶۰۲۵	۳,۹۸۷۱	مربی
۰,۷۱۲۷۸	۰,۸۸۰۲۵	۰,۷۵۱۰۴	۰,۷۵۶۸۷	۳,۵۶۷۹	۴,۰۰۹۴	۳,۳۵۸۳	۳,۴۴۲۵	داور
۰,۸۷۳۳۴	۱,۰۰۴۱۹	۰,۵۹۸۲۹	۱,۰۳۵۶۲	۳,۶۷۷۰	۳,۱۴۱۱	۳,۲۱۹۷	۳,۳۲۶۹	بازیکن حرفه ای

نمودار شماره ۱. عوامل ساختاری، مدیریتی، محیطی و فردی از دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان

✓ بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد: با توجه به سطح معناداری آزمون که از ۰/۰۵ بیشتر می باشد، فرض برابری واریانس دو گروه را می پذیریم. در خصوص تفاوت میانگین دیدگاه مربیان و داوران فوتبال استان گیلان می توان گفت که با توجه به نتیجه آزمون T (T=5/009 , Sig=0/05) گویای این مطلب است که میانگین های دو گروه مربیان و داوران فوتبال استان گیلان تفاوت معنی داری با یکدیگر داشته و این دو گروه از افراد با سطح اطمینان ۹۵ درصد در میانگین پرخاشگری با هم متفاوت هستند، به عبارت دیگر فرض H1 مبنی بر اینکه بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد تایید می شود.

جدول شماره ۵. آمار توصیفی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار
مربی	۲۲۵	۳/۳۸۸۰	۰/۵۷۲۸۵	۰/۰۳۸۱۹
داور	۱۸۰	۳/۸۰۹۰	۰/۸۱۴۶۷	۰/۰۹۱۰۸

جدول شماره ۶. آزمون T مستقل

	آزمون لون		درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح اطمینان ۹۵٪		واریانس برابر	واریانس نابرابر
	Sig.	F					حد پایین	حد بالا		
پرخاشگری	۰/۰۵	۲/۰۵۰	۳۰۳	۰/۰۵	-۰/۴۲۰۳۸	۰/۰۸۳۹۲	-۰/۵۸۵۵۲	۰/۲۵۵۲۴	واریانس برابر	واریانس نابرابر
	-۴/۲۵۶	۱۰۸/۰۴۰	۰/۰۵	۰/۰۵	-۰/۴۲۰۳۸	۰/۰۹۸۷۷	-۰/۶۱۶۱۵	-۰/۲۲۴۶۱	واریانس نابرابر	واریانس برابر

در مقایسه دیدگاه مربیان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران، ملاحظه گردید که از دیدگاه مربیان عوامل ساختاری بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل فردی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل مدیریتی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد.

جدول شماره ۷. رتبه بندی دیدگاه مربیان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران

انحراف استاندارد				میانگین				
فردی	محیطی	مدیریتی	ساختاری	فردی	محیطی	مدیریتی	ساختاری	
۱,۱۰۵۵۱	۰,۷۸۵۹۲	۰,۹۶۹۸۶	۰,۶۶۹۰۸	۲,۸۸۰۰	۳,۴۶۴۴	۳,۶۰۲۵	۳,۹۸۷۱	مربی
۰,۷۱۲۷۸	۰,۸۸۰۲۵	۰,۷۵۱۰۴	۰,۷۵۶۸۷	۳,۵۶۷۹	۴,۰۰۹۴	۳,۳۵۸۳	۳,۴۴۲۵	داور

نمودار شماره ۲. عوامل ساختاری، مدیریتی، محیطی و فردی از دیدگاه مربیان و داوران فوتبال استان گیلان

√ بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد: با توجه به سطح معناداری آزمون که از ۰/۰۵ بیشتر می باشد، فرض برابری واریانس دو گروه را می پذیریم. در خصوص تفاوت میانگین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران می توان گفت که با توجه به نتیجه آزمون $T=2/999$ (, Sig=0/05) گویای این مطلب است که میانگین های دو گروه مربیان و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان تفاوت معنی داری با یکدیگر داشته و این دو گروه از افراد با سطح اطمینان ۹۵ درصد در میانگین پرخاشگری با هم متفاوت هستند، به عبارت دیگر فرض H_1 مبنی بر اینکه بین دیدگاه مربیان فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد تایید می شود.

جدول شماره ۸. آمار توصیفی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار
مربی	۲۲۵	۳/۳۸۸۰	۰/۵۷۲۸۵	۰/۰۳۸۱۹
بازیکن	۳۲۹	۳/۵۵۵۸	۰/۶۸۸۳۲	۰/۰۳۸۰۶

پرخاشگری

جدول شماره ۹. آزمون T مستقل

	آزمون لون		درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	انحراف معیار اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵٪	
	F	Sig.					حد پایین	حد بالا
وارianس برابر	۳/۶۱۵	۰/۰۵	۵۵۰	۰/۰۵	-۰/۱۶۷۲۲	۰/۰۵۵۷۶	-۰/۲۷۶۷۵	۰/۰۵۷۶۸
وارianس نابرابر	-۳/۱۰۱	۰/۰۵	۵۳۰/۴۲۸	۰/۰۵	-۰/۱۶۷۲۲	۰/۰۵۳۹۲	-۰/۲۷۳۱۴	۰/۰۶۱۳۰

در مقایسه دیدگاه مربیان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران، ملاحظه گردید که از دیدگاه مربیان عوامل ساختاری بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل فردی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان عوامل فردی بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد.

جدول شماره ۱۰. رتبه بندی دیدگاه مربیان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران

	میانگین				انحراف استاندارد			
	ساختاری	مدیریتی	محیطی	فردی	ساختاری	مدیریتی	محیطی	فردی
مربی	۳,۹۸۷۱	۳,۶۰۲۵	۳,۴۶۴۴	۳,۸۸۰۰	۰,۶۶۹۰۸	۰,۹۶۹۸۶	۰,۷۸۵۹۲	۱,۱۰۵۵۱
بازیکن حرفه ای	۳,۳۲۶۹	۳,۲۱۹۷	۳,۱۴۱۱	۳,۶۷۷۰	۱,۰۳۵۶۲	۰,۵۹۸۲۹	۱,۰۰۴۱۹	۰,۸۷۳۳۴

نمودار شماره ۳. عوامل ساختاری، مدیریتی، محیطی و فردی از دیدگاه مربیان و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان

✓ بین دیدگاه داوران فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد: با توجه به سطح معناداری آزمون که از ۰/۰۵ بیشتر می باشد، فرض برابری واریانس دو گروه را می پذیریم. در خصوص تفاوت میانگین دیدگاه داوران فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخشگری تماشاگران می توان گفت که با توجه به نتیجه آزمون T (, T=2/840 , Sig=0/05) گویای این مطلب است که میانگین های دو گروه داوران فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان تفاوت معنی داری با یکدیگر داشته و این دو گروه از افراد با سطح اطمینان ۹۵ درصد در میانگین پرخشگری با هم متفاوت هستند، به عبارت دیگر فرض H1 مبنی بر اینکه بین دیدگاه داوران فوتبال استان گیلان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد تایید می شود.

جدول شماره ۱۱. آمار توصیفی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف معیار
داور	۱۸۰	۳/۸۰۹۰	۰/۸۱۴۶۷	۰/۰۹۱۰۸
بازیکن	۳۲۹	۳/۵۵۵۸	۰/۶۸۸۳۲	۰/۰۳۸۰۶

جدول شماره ۱۲. آزمون T مستقل

	آزمون لون		درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	انحراف معیار	سطح اطمینان ۹۵٪		T	Sig.	F	واریانس برابر	واریانس نابرابر
	حد پایین	حد بالا											
پرخشگری	۰/۰۵	۱/۱۰۷	۴۰۵	۰/۰۵	۰/۲۵۳۱۶	۰/۰۸۹۱۵	۰/۰۷۷۹۱	۰/۴۲۸۴۱	۲/۸۴۰	۰/۰۵	۱/۱۰۷	واریانس برابر	واریانس نابرابر
	۰/۰۵	۱۰۸/۲۰۳	۱۰۸/۲۰۳	۰/۰۵	۰/۲۵۳۱۶	۰/۰۹۸۷۲	۰/۰۵۷۴۹	۰/۴۴۸۸۳	۲/۵۶۴			واریانس نابرابر	

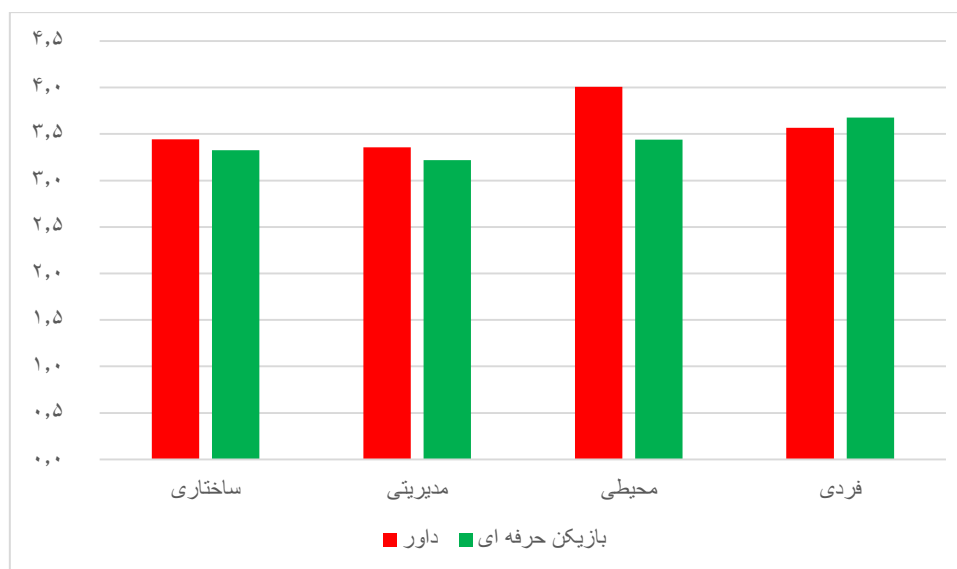
در مقایسه دیدگاه داوران با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخشگری تماشاگران، ملاحظه گردید که از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تاثیر را در بروز پرخشگری تماشاگران دارد و عوامل مدیریتی

کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان عوامل فردی بیشترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تاثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد.

جدول شماره ۱۳. رتبه بندی دیدگاه داوران با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران

انحراف استاندارد	میانگین							
	فردی	محیطی	مدیریتی	ساختاری	فردی	محیطی	مدیریتی	ساختاری
داور	۰,۷۱۲۷۸	۰,۸۸۰۲۵	۰,۷۵۱۰۴	۰,۷۵۶۸۷	۳,۵۶۷۹	۴,۰۰۹۴	۳,۳۵۸۳	۳,۴۴۲۵
بازیکن حرفه ای	۰,۸۷۳۳۴	۱,۰۰۴۱۹	۰,۵۹۸۲۹	۱,۰۳۵۶۲	۳,۶۷۷۰	۳,۴۴۱۱	۳,۲۱۹۷	۳,۳۲۶۹

نمودار شماره ۴. عوامل ساختاری، مدیریتی، محیطی و فردی از دیدگاه داوران و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با عنوان «مقایسه دیدگاه دینفعان ورزش فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران» صورت پذیرفت. پرخاشگری و خشونت یک رفتار اکتسابی است که با توجه به شرایط زندگی اشخاص، تحت تأثیر عوامل خاص و محرک‌های خارجی یا احساسات ناشی از برخی حوادث بروز می‌کند. پرخاشگری و خشونت در ذات انسان است که وقتی مورد هجمه قرار می‌گیرد و احساساتش جریحه‌دار می‌شود، به عنوان یک واکنش طبیعی بروز می‌کند. مدیریت بر فرایند خشونت و مهار بحران خشونت نیز یک امر اکتسابی است که بر اساس شرایط ذهنی شخص، آموزه‌های تربیتی که در خانواده، مدرسه و جامعه آموخته انجام می‌شود. در مورد نوجوانان و جوانان، به دلیل حاکمیت بیشتر احساسات، پرخاشگری و

خشونت‌ها بیشتر خودنمایی می‌کند و با افزایش سن اصولاً این واکنش‌های خشن کمتر می‌شود. در این قسمت به سوالات تحقیق پاسخ داده می‌شود که بیان داشت: عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران از دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان چیست؟ و تأثیر رفتار مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان بر اعمال رفتار خشونت آمیز تماشاگران چقدر است؟

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که از دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان، عوامل ساختاری، مدیریتی، محیطی و فردی بر بروز پرخاشگری تماشاگران تأثیر گذار است و بین دیدگاه ذینفعان ورزش فوتبال استان گیلان (مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای) درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد و ملاحظه گردید که از دیدگاه مربیان عوامل ساختاری بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل فردی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل مدیریتی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد؛ همچنین از دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان عوامل فردی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد. در مقایسه دیدگاه مربیان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران نیز مشخص شد که بین دیدگاه مربیان با داوران فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد و ملاحظه گردید که از دیدگاه مربیان عوامل ساختاری بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل فردی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل مدیریتی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد. در مقایسه دیدگاه مربیان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران نیز مشخص شد که بین دیدگاه مربیان با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد و ملاحظه گردید که از دیدگاه داوران با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد و ملاحظه گردید که از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل فردی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان عوامل فردی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد. همچنین؛ در مقایسه دیدگاه داوران با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران نیز مشخص شد که بین دیدگاه داوران با بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان درباره عوامل موثر بر بروز پرخاشگری تماشاگران تفاوت معنی داری وجود دارد و ملاحظه گردید که از دیدگاه داوران عوامل محیطی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل مدیریتی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و از دیدگاه بازیکنان حرفه ای فوتبال استان گیلان عوامل فردی بیشترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد و عوامل محیطی کمترین تأثیر را در بروز پرخاشگری تماشاگران دارد.

تماشاگر وقتی در یک محیط ورزشی یا ورزشگاه قرار می‌گیرد با توجه به تحریک احساساتش که مربوط به شیوه بازی بازیکنان می‌شود، آرام آرام ابتدا با حمایت خودش را تخلیه می‌کند، اما این تخلیه می‌تواند با نحوه بازی تیم حریف، قضاوت داور یا رفتار بازیکنان و مربیان خودی، جایش را به اعتراض و سپس پرخاشگری بدهد که ابتدا با خشونت کلامی آغاز می‌شود و جای تعادل رفتاری را می‌گیرد و گاهی حتی به درگیری فیزیکی یا حتی پرتاب سنگ، شیشه و غیره منجر می‌شود. آستانه تحمل بازیکنان، مربیان، داوران و تماشاگران ایرانی بسیار پایین است و با کوچکترین برخوردی به فحاشی و ناسزا و گاهی دعوا و خشونت روی می‌آورند. خشونت ورزشی و نیز پایین بودن آستانه تحمل نه تنها در رشته فوتبال، بلکه سایر رشته های ورزشی

نیز وجود دارد. افراد از رفتار ورزشکاران مشهور، مربیان و داوران تقلید می کنند و هنگامی که آن ها رفتار پرخاشجویانه و خشونت آمیز از خود بروز می دهند، تماشاگر نیز به تقلید و الگوگیری از آن ها می پردازد. هنگامی که فرد می بیند بازیکن و مربی تیم محبوب خود، به بازیکن حریف و داور، به شدت اعتراض می کند، او نیز به تقلید از آنها به داور و بازیکن رقیب، فحش و ناسزا می گوید و این زمینه ساز بروز رفتار پرخاشگریانه تماشاگر می شود؛ در حقیقت رفتار مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای فوتبال تاثیر مستقیم و به سزایی در رفتار تماشاگران دارد و در صورت ایجاد تشنج در بین آن ها باعث بروز رفتارهای پرخاشگریانه در تماشاگران نیز می شود؛ مربیان، داوران و بازیکنان حرفه ای فوتبال باید کنترل بیشتری در رفتار و کردار خود نشان دهند تا با ایجاد فضایی سالم و دوستانه در ورزشگاه ها و مسابقات فوتبال، از بروز رفتارهای نابهنجار و پرخاشگریانه تماشاگران نیز به گونه ای جلوگیری کنند و باعث اشاعه رفتارهای جوانمردانه در بین تماشاگران و مکان های ورزشی و ورزشگاه ها شوند. در ادامه نیز پیشنهادهای جهت کاهش بروز رفتارهای پرخاشگریانه در ورزشگاه ها ارائه می شود:

- ✓ برنامه و کلاس هایی توسط بخش فرهنگی باشگاه ها و فدراسیون فوتبال در حوزه های ورزشکاران، کادر فنی و مربیان؛ طرفداران و تماشاگران در جهت کاهش خشونت و پرخاشگری در مسابقات و فرهنگ صحیح تماشاگری برگزار شود.
- ✓ مربیان، داوران و بازیکنانی که با رفتار مناسب خود باعث تحریک کمتر تماشاگران می شوند تشویق گردند.
- ✓ افراد خاطی شناسایی شده و از ورود این افراد به ورزشگاه ها از طرف نیروی انتظامی جلوگیری شود.
- ✓ عوامل بروز خشونت و پرخاشگری تماشاگران در سایر رشته های ورزشی از دیدگاه تماشاگران، بازیکنان، مربیان، داوران و متخصصین مدیریت ورزشی بررسی شود.
- ✓ به منظور کسب اطلاعات دقیق، عوامل بروز خشونت و پرخاشگری تماشاگران با استفاده از روش های مصاحبه و مشاهده های میدانی و روش های فرافکن، بررسی شود.
- ✓ مطالعه مشابه این تحقیق در سایر مناطق کشور انجام شود تا تأثیر موقعیت جغرافیایی و نمونه مورد مطالعه بر نتایج تحقیق مشخص گردد.

منابع و مآخذ

۱. اتکینسون، ریتا ال و همکاران (۱۳۸۵). «زمینه روانشناسی هیلگارد»، ترجمه براهنی و همکاران.
۲. پورزنگار، جلیل (۱۳۹۷). «بررسی دلایل پرخاشگری تماشاگران فوتبال شهر رشت در ورزشگاه ها و ارائه راهکارهایی جهت کاهش آن»، فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال دوم، شماره ۵، صفحه ۸۰-۸۸.
۳. جان بزرگی، ابراهیم (۱۳۹۰). «عوامل روان شناختی موثر بر بروز رفتارهای تخریبی جمعی - مورد کاوی تماشاگران فوتبال»، مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۲۷، صفحه ۱۲۱-۱۴۴.
۴. جلالی، امید (۱۳۹۰). «بررسی خشونت در تماشاچیان فوتبال ورزشگاه های شهر تهران و ارائه راهکار جهت کنترل آن از دیدگاه مدیران اماکن ورزشی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج.
۵. حاج بیگی، محمدرضا (۱۳۸۹). «خشونت و پرخاشگری در فوتبال و راه های کنترل آن»، فصلنامه امنیت، سال پنجم.

۶. رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۲). «بررسی اعتبار تجربی تئوری ناکامی-پرخاشگری تماشاگران فوتبال شهر تهران»، فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۴.
۷. رضوانی نژاد، رحیم. رحمتی، محمد مهدی، همتی نژاد، مهر علی. آزادان، مالک (۱۳۹۱). «تحلیل عاملی متغیرهای بروز پرخاشگری در تماشاگران از دیدگاه داوران فوتبال ایران»، مطالعات مدیریت ورزشی، شماره ۱۳.
۸. شعبانی بهار، غلامرضا. عرفانی، نصراله، هادی پور، مجتبی (۱۳۸۶). «مقایسه و بررسی ارتباط بین ویژگی های شخصیتی و میزان پرخاشگری در ورزشکاران مرد رشته های منتخب ورزشی شهرستان همدان»، مجله پژوهش در علوم ورزشی، شماره چهارم.
۹. شیخی، رضا. شریفیان، اسماعیل (۱۳۹۶). «عصبانیت و خرابکاری در تماشاگران فوتبال و ارتباط آن ها با کیفیت خدمات در استادیوم های ورزشی»، پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال ششم، شماره ۲.
۱۰. عنبری، موسی (۱۳۸۶). «بررسی عوامل گروهی و خرده فرهنگی موثر بر خشونت گرایی تماشاگران فوتبال»، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات.
۱۱. لورنز (۱۳۸۳). «بررسی ابعاد در تحلیل پرخاشگری»، ترجمه فرجاد و محمدی اصل.
۱۲. نور علی وند، علی. قاسمی، وحید. ذوالاکتاف، وحید (۱۳۸۸). «توصیف جامعه شناختی عوامل موثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال»، مجله المپیک، شماره ۴۵، صفحه ۶۹ - ۸۰.

10. Courakis, N. (1998). Football violence: Not only a British problem. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 6(2), 293-302.

11. Ismail Dincer Gunes. (August 2014), *Structuralist And Interactionist Perspectives Of Collective Behavior And Control Of Crowds*.

12. Sadock, B & Sadock, V. (2005), *Comperhensive Tax box of Psychiary & ed*.

13. Wessels, A. & Joseph, J.E. (2013), *The effects of sport and aggression on society*, Article in *European Psychiatry* 28:1.

14. Vancer ,M.(2010), *Football Violence in Italy*, *Inteernational Reviwe for The Sociology of Sport*, 26:311-330.